
Izvorni znanstveni rad
UDK 811.163.42'282 : 821.163.42'282-1 (497.5 Turopolje)
Primljeno 2018-03-21
Prihvaćeno za tisak 2018-08-29

O JEZIKU KAJKAVSKOGA PJESNIŠTVA ĐURĐE JANDRIŠ-PARAĆ

Boris Kuzmić, Zagreb

Sažetak

U radu se analizira jezik kajkavske pjesničke zbirke Turopole moje lepo: joa i ti-jeno zanaviek (2005.) autorice Đurđe Jandriš-Parać (1945. g.). Analiza će pokazati u kojoj mjeri autoričin suvremeni kajkavski književni jezik uključuje dijakroniju (poznavanje jezika stare kajkavske književnosti) i sinkroniju (suvremene turopoljske govore, pogotovo pleški govor, čija je autorica izvorna govornica).

Ključne riječi: kajkavsko pjesništvo; kajkavski književni jezik; Đurđa Jandriš-Parać; Pleso, Turopolje

U ovome radu analizirat će se jezik pjesničke zbirke *Turopole moje lepo: joa i ti-jeno zanaviek* (2005. autorice Đurđe Jandriš-Parać. Analizi se neće pristupiti isključivo kao samosvojnome tekstu, nego će se uključiti i poznavanje jezika stare kajkavske književnosti kao i suvremenih turopoljskih govora čija je autorica izvorna govornica. Čini mi se zanimljivim istražiti autoričin jezik zato što može pokazati koliko prati književnu tradiciju, koliko suvremene dijalektalne crte koje su zajedničke i većini kajkavskih govora, a koliko je njezin pjesnički izričaj isključivo turopoljski. Da bi se moglo utvrditi koliko pisci pišu svojim materskim govorom, potrebno bi bilo izraditi fonološki i morfološki opis njihova zavičajnog govora. U slučaju pjesnikinje Đurđe Jandriš-Parać riječ je o pleško-me govoru koji zasad nema samostalne jezične analize, ali je djelomice obrađen u radovima istraživača turopoljskih govora, posebice onih Antuna Šojata (1982). Prema Šojatu (1982: 322), pleški govor pripada središnjoj skupini turopoljskih govora. Jezik Đurđe Jandriš-Parać analizira se na fonološkoj i morfološkoj razini zato što one najbolje zrcale tipične dijalektalne osobine, a one se uspoređuju

s crtama drugih turopoljskih govora (Šojat 1982), ali se i odmjeravaju o jezik bogate kajkavske pisane baštine (Šojat 2009)¹.

Pjesnikinja Đurđa Jandriš-Parać rođena je 1945. u selu Pleso kraj Velike Gorice. Osnovnu je školu pohađala u Velikoj Gorici, a srednju u Zagrebu. Učila je francuski i talijanski jezik u Parizu i Rimu. Na Filozofskom fakultetu Družbe Isusove diplomirala je filozofiju i religijsku kulturu. Danas živi u Plesu, a u svojoj sredini djeluje kao slikarica, kolekcionarka i pjesnikinja. *Turopole moje lepo* njezina je treća zbirka pjesama (prva kajkavska!) objavljena 2005. u izdanju SPARK-a². U zbirci je sakupljeno tridesetak pjesama. U članku se uz primjere navode brojevi koji označavaju broj stranice u objavljenoj zbirci.

Fonološke osobitosti

Refleks šva uglavnom je *e*, npr. *listek 23, melen 29, misel 11, 21, pameten 33, počinek 25, 29, sejne 15, smisel 11, venčec 23*. Autorica se koleba samo u nenaglašenom nesvršenom prezentu pomoćnoga glagola *biti* koji je poslužio za tvorbu perfekta: *nisem smiela 41, sem bila 25, sem frkala 21, sem odrasla 25, sejnala sem 23, sem spekla 59, sem sretna 25, zasadila sem 71, sem se zbudila 23 – sam čeprkala 21, iskala sam 21, restiepala sam 21*. Iz primjera se vidi da je dominantan refleks *e*. Taj je refleks u staroj kajkavskoj književnosti najčešći, a zajednički je i sa stanjem u suvremenim turopoljskim govorima (Šojat 1982: 343–344, 2009: 15).

Samoglasnik *a* kada je kratak bilježi se s *a*, npr. *baka 59, Japice 73, kak 69, maminom 25, ravnica 45, starinu 19, svadbe 35, vrapček 53*. Kada je samoglasnik *a* dug, tada se bilježi s dvoglasom *oa* ili samoglasnikom *o*, npr. *čardoak 51, namoače 55, obroaslo 13, poači 39, soami 17, znoači 39, Zoagreb 47, zoate 27; roni (= hrani) 65, strone 21, vu nomi 23*. Autorica u bilježenju samoglasnika u istih riječi nije dosljedna, npr. *droaga 25 – predrogi 19, joa 23, 25, 41 – jo 19, vkroala 77 – fkrola 63*. U posljednjem se primjeru autoričina nedosljednost očituje i u bilježenju suglasnika *v/f*. U istraživanju turopoljskih govora Šojat (1982: 342) je zabilježio diftonški izgovor dugih samoglasnika koji je običniji u onih govora u kojima se refleks dugoga *jata* realizira kao dvoglas. Zanimljivo je istaknuti da je diftonški izgovor dugih samoglasnika tipičniji za zapadnu skupinu

¹ Grada se uspoređuje isključivo s radovima hrvatskoga dijalektologa i povjesničara hrvatskoga jezika Antuna Šojata (1928-2012.) koji je jedini, dosad, najiscrpnije opisao suvremene turopoljske govore i dao pregled glasova i oblika u jeziku stare kajkavske književnosti.

² SPARK je udruga umjetnika s područja grada Velike Gorice koja okuplja književnike, glazbenike i slikare.

turopoljskih govora i zato mi se čini da je autoričina uporaba dvoglasa nastala pod utjecajem zapadne skupine turopoljskih govora. Zamjena samoglasnika *a* u prefiksu *raz-* relativno je česta u turopoljskih govora (Šojat 1982: 346), a razvidna u autoričinu pjesništvu, npr. *rescvetena* 23, *restiepala* 21, *rezgalila* 63, *rezlieva* 61, *rezlievam* 15. Samo u jednom primjeru sačuvan je prefiks *raz-*: *razmieče* 61. U primjeru *dej* 33, 43 stanje je sukladno većini turopoljskih govora gdje *a* ispred *j* prelazi u *e* (Šojat 1982: 342). U staroj kajkavskoj književnosti (Šojat 2009: 10) nalazimo samo oblike s *a* u spomenutim oblicima, tako da njegovu zamjenu s dvoglasom ili samoglasnikom *e* smatram turopoljskim dijalektizmom.

U primjerima *kapielica* 35, *premiečem* 41, *razmieče* 61 i *skrieče* 51 dolazi do zamjene samoglasnika *e* dvoglasom *ie*. Tu je pojavu Šojat (1982: 342) zabilježio u sjeverozapadnim turopoljskim govorima. U staroj kajkavskoj književnosti, osim u Pergošića i Vramca, takva pojava nije zabilježena (Šojat 2009: 11).

Refleks prednjega nosnoga samoglasnika redovito je *e*, npr. *ime* 33, *mesec* 37, *se* 17, *te* 19, *zela* 35. Isti je rezultat i u turopoljskih govora i u staroj kajkavskoj književnosti (Šojat 1982: 345, 2009: 10–11).

Refleks stražnjega nosnog samoglasnika redovito je *u*, npr. *dušu* 17, 57, *gliblinu* 19, *grudu tvoju* 25, *kupaju* 35, *moguče* 23. Isti je rezultat i u turopoljskih govora i u staroj kajkavskoj književnosti (Šojat 1982: 346, 2009: 12–13). Autorica u nekoliko primjera na mjestu stražnjega nosnog samoglasnika rabi samoglasnik *i*: *glibline* 21, *gliblinu* 19, *gliboko* 13. Navedenu pojavu Šojat nije zabilježio u suvremenim turopoljskim govorima.

Samoglasnik *-i* gubi se u prefiksu *iz-*, npr. *zgubim* 63, *zišla* 29, *zlieje* 27, *zlubim* 63, *zmolim* 63, *zreči* 27, *zvira* 11. U staroj kajkavskoj književnosti ta je pojava rijetka, ali je redovita u turopoljskim govorima (Šojat 1982: 351, 2009: 17–18).

Samoglasnik *o* mijenja se u *a* u primjerima *rada sam čeprkala* 21 i *rada hodočasti* 63; promjenu *o > e* pratimo u prefiksu *pro-*, npr. *preklije* 15; promjenu *o > u* u primjerima *kuliko* 27, 39, *muoramu* 59, *sedimu* 23, *tuliko* 23; promjenu *o > uo* u primjerima *duojdi* 53, *duoma* 11, *muoj* 19, *muoramu* 59, *stuoti* 53, *svuoj* 25, *škuolke* 57, *turopuolska* 25. U jeziku stare kajkavske književnosti samoglasnik *o* pretežito je neizmijenjen³, a navedene promjene potvrđuju se u suvremenim turopoljskim govorima (Šojat 1982: 342, 348, 409).

Gubljenje samoglasnika *o* na kraju riječi nalazim u primjerima *kak* 17, 21, 25, *kam* 17, 29, 63, *nekak* 27, *tak* 15, 29. U predzadnjem slogu samoglasnik *o*

³ Među rijetkim unošenjem govornih crta u jezik stare kajkavske književnosti izdvaja se promjena *pro- > pre-* koja je relativno slabo zastupljena, dok je promjena *o > u* u priloga *kuliko* i *tuliko* redovita (Šojat 2009: 11–12, 16).

gubi se u primjerima *negve* 69, *njegva* 51. To je osobina zajednička jeziku stare kajkavske književnosti i suvremenih turopoljskih govora (RHKKJ 1995: 177, 1999: 309, Šojat 1982: 351, 2009: 17).

Refleks *jata* autorica bilježi dvojako. Kada je slog kratak, refleks jest *e*, npr. *deklu* 41, *dragocena* 57, *kolena* 69, *lepota* 51, *lepote* 23, *mere* 19, *mesec* 55, *peva* 13, *pleva* 69, *razlejoana* 13, *rescvetena* 23, *seme* 15, *večni* 25, *venčec* 23, *veter* 53, *zasenila* 51. Kada je slog dug, refleks jest *ie*, npr. *ciele* 19, *cvietju* 23, *diete* 25, 59, *dozrieva* 17, *naviek* 17, *oblieje* 17, *popieval* 23, *prelieva* 17, *rezlieje* 17, *rezlievam* 15, *snieg* 69, *svieta* 21, *tielo* 25, *vrieme* 29, *zalievam* 15, *zavliekel* 57. Ikavski refleks *jata* javlja se u primjerima *na plač me tira* 29 i *više nima ništa* 47, *nima mira* 77. Istražujući turopoljske govore Šojat (1982: 345) je zabilježio refleks *e* u kratkom i u dugom slogu, ali za dugi slog ustvrdio je da se “na području istočno od linije Trnje–Kurilovec–Kravarsko dugo jat reflektira monofonškom varijantom [ɛ:], premda i unutar tog područja ima govora koji poznaju diftonšku realizaciju [ie] (...) Zapadno od te linije preteže diftonški izgovor. (Šojat 1982: 341). Glagol *těratı* zabilježen je s ikavskim refleksom, ali nema potvrda za isti refleks u prefiksu *ně-* u suvremenih turopoljskih govora (Šojat 1982: 345). U staroj kajkavskoj književnosti “rijetko je koji pisac kadšto označavao diftonški izgovor na mjestu *ę* dvoslovom *ie*, kako su to često radili Pergošić i Vramec. (Šojat 2009: 15). Glagol *těratı* u staroj se kajkavskoj književnosti pretežito bilježio s ikavskim refleksom (Šojat 2009: 15). Međutim, valja reći da u istih leksema (oblici glagola *děti*, *htěti*, imenica *letu* / *lietu* u značenju godišnjeg doba, pridjev *lep* / *liep*) autorica nije dosljedna, npr. *kam se to vrieme delo* 29, *dene* 39, *deneš* 17 – *vu se je diela* 35; *štel* 47, 63, 69, *štela* 35, *šteli* su 19 – *štela* 25; *z proleča zelena v letu se zlati* 45 – *Jenu lietnu odvečerku na klupe sedeč* 33; *lepi* 41 – *liepo* 17, 55. Kada imenica *lěto* označava godinu, tada autorica isključivo rabi refleks *ie*, npr. *Restiepala sam misel čez sa ova lieta* 21, *Sred pleškoga pola već duga lieta* 35, *zoajnu su došla huda lieta* 39.

Slogotvorno *l* dalo je *u*, npr. *dugo* 15, *napuni* 17, *tuče* 17. U staroj kajkavskoj književnosti ista je situacija⁴, a u suvremenim turopoljskim govorima moguć je i refleks *o* (Šojat 1982: 346, 2009: 12).

Slogotvorno *r* čuva se u primjerima *brvno* 65, *čepkala* 21, *drvena* 39, *frkala* 21, *smrt* 71, *srce* 19, 23, *zrcalom* 63. U jeziku stare kajkavske književnosti pretežito nalazimo bilježenje slogotvornoga *r* glasovnom sekvencom *er*⁵, a u govoru mnogih turopoljskih sela takvo *e* znatno se reducira (Šojat 2009: 14).

⁴ Iznimku čine Vramčevi tekstovi i pokoje sporadično odstupanje.

⁵ Iznimku čini Vramec koji ima nekoliko primjera sa sekvencom *ar*.

Stezanje samoglasnika potvrđuje se primjerima *ki bi je reči mogel* 77, *mega* 71, *memu* 43, *svega Jureka* 63, ali ima primjera u kojima ono izostaje: *moje* 13, 23, *mojega* 11, *svoje* 15, *tvoje* 13. U suvremenim turopoljskim govorima nalazimo potvrde za obje pojave (Šojat 1982: 350). U staroj kajkavskoj književnosti stegnuti oblici sporadične su pojave (Šojat 2009: 17).

U bilježenju početnoga glasa *h* autorica nije dosljedna: u primjerima *hižica* 39, 65, *hodeć* 37, *hodi* 37, 59 glas *h* se čuva, a u primjerima *oče* 29, 31, 69, 77, *roni* (= hrani) 65, *roast* (= hrast) 65 početno se *h* gubi. U turopoljskih se govora početno *h* najčešće gubi (Šojat 1982: 356). U središnjem slogu *h* se mijenja u *j* ili se čuva, npr. *grieje* 35, *plejnata* 33; *orehnaču* 59. U turopoljskih se govora središnje *h* gubi ili zamjenjuje glasovima *v* ili *j* (Šojat 1982: 356). U završnom slogu *h* nije sačuvano, npr. *na pleče* 47, *po možđane* 61, *v ruka* 25, (*vu*) *Vukomeričke gorica* 43. Ista je situacija i u turopoljskih govora (Šojat 1982: 356). *H* se mijenja u *š* ispred *t* u oblicima glagola šteti (= htjeti), npr. *štel* 47, 63, 69, *štela* 35, *šteli* 19, *štela* 25. Skupina *hv* mijenja se u *f* u primjeru *foalu* 33. Posljednje su dvije pojave razvidne i u turopoljskih govora (Šojat 1982: 357). U staroj kajkavskoj književnosti, bez razlike u položajima ili pripadnosti pojedinim suglasničkim skupinama, redovito se čuva etimološko *h* (Šojat 2009: 27).

Protetsko *v* potvrđuje se primjerima *vučil* 71, *vuličkam* 37, *vuskem* 37, *vuz buku* 33, *vuz kanoal* 59. To je osobina zajednička jeziku stare kajkavske književnosti i suvremenim turopoljskim govorima (Šojat 1982: 349, 2009: 16).

Zavšno se *-l* čuva, npr. *misel* 57, *smisel* 11, *zibal* 37, *žal* 35. Ista je situacija u staroj kajkavskoj književnosti i u suvremenim turopoljskim govorima (Šojat 1982: 359, 2009: 22–23).

Depalatalizacija glasa *l* redovito se provodi, npr. *Luba* 53, *lubaf* 27, *lubav* 13, 71, *lude* 33, *pogrblena* 39, *pola* 15, 35, *strplivost* 33, *Turopole* 13, 23, 27, *turopolsku* 51, *zalubleno* 17, 41, *zemle* 21, *zemlica* 25, *zemlinu* 31, *zemlu* 25. U većini suvremenih turopoljskih govora izvršena je depalatalizacija glasa *l*, a u staroj kajkavskoj književnosti puno je toga ovisilo o pojedinim položajima u riječi ili sufiksima koji će omogućiti ili ne provođenje depalatalizacije (Šojat 1982: 359, 2009: 22–24).

Suglasnik *n* realizira se samo u primjerima *krošnje* 37, *krščenja* 35, *njegva mladost* 51, *proščenja* 35, *proščenju* 63, *v trnju* 39. Autorica ovdje nije dosljedna – u istom primjeru potvrđuje se depalatalizirani oblik *s n* (*negva* 47, *negve* 69), a u imenica s istim sufiksom *-ja* ili *-je*, ne doduše u istih riječi, potvrđuju se primjeri s metatezom palatalnoga elementa kao *jn* (*korejnem* 13, *siečajna* 75, *siečajne* 75, *svijne* 65, *škrijne* 41, *škrijnica* 65). Depalatalizirani primjeri jesu – *knigami* 21, *spominali* 33, *spominam* 19 – i oni nemaju potvrda s neizmijenjenim *n*. Drugi depalatalizirani primjeri, kao što su *nega* 69 ili *ž num* 21, stoje u opreci

prema *jn*, ako su dio prijedložnoga izraza gdje prijedlog završava samoglasnikom, npr. *najnega* 73, *najnem* 63, *noajnu* 33, 39, *vujne* 39, *vu jnega* 25, 41, *vu jnu* 41, *zajnega* 73. Autorica kadšto u pismu bilježi, a kadšto ne, jedinstveni izgovor prijedložnih izraza. U primjerima *kojn* i *sejna* autorica redovito provodi metatezu palatalnoga elementa, npr. *kojne* 29, *sejnala sem* 23, *sejne* 15, 23, 37. U jeziku starije kajkavske književnosti broj potvrda za promjene $n > n$, *jn* vrlo je malen (Šojat 2009: 24), a u suvremenim turopoljskim govorima to je redovita pojava (Šojat 1982: 360–361).

Refleks glasa *t'* u većini je kajkavskih govora dalo č, koji se fonetski i fonološki izjednačio s refleksom praslavenskoga glasa č. To je razvidno i u staroj kajkavskoj književnosti i u suvremenih turopoljskih govora (Šojat 2009: 29, 1982: 361), pa tako i u autoričnim pjesmama, npr. čutim 13, 27, moči 19, reči 15, sieća 73, siećajne 75, već 15.

U suglasničkoj skupini *čl-* posljednji suglasnik je ispao, npr. *čovek* 33, *čoveku* 39. U jeziku stare kajkavske književnosti oblik *čovek* potvrđuje se samo u Pergošića (RHKKJ 1985: 309).

Suglasnička skupina *čr-* nije izmijenjena, npr. *črnoga* 67, *črvi* 29. Gotovo je ista situacija i u turopoljskim govorima (Šojat 1982: 362). U staroj kajkavskoj književnosti uglavnom se bilježi skupina *čr-*, osim u pisaca s kraja 18. i početka 19. stoljeća koji je zamjenjuju skupinom *cr-* pod utjecajem štokavske književnosti (Šojat 2009: 32).

Promjenu *dn > n* nalazim u primjerima *v jene* 21, *jeno* 25, *jenoga* 63 i *jenu* 33. Ta je promjena u jeziku stare kajkavske književnosti iznimno rijetka – za nju nalazimo tek nekoliko potvrda (Šojat 2009: 37). U suvremenim turopoljskim govorima provodi se redovito (Šojat 1982: 364, 405).

Promjena *kt > t* zabilježena je u primjeru *teru* 47, 73. U suvremenih turopoljskih govora *k* se čuva samo u obliku *nekteri*, a u staroj kajkavskoj književnosti oblik *teri* uopće nije potvrđen (Šojat 1982: 362, 2009: 36).

Promjenu *mn > vn* nalazim u primjeru *vnuogi* 33. Promjena je zabilježena u staroj kajkavskoj književnosti (v. RHKKJ 1991: 681) i u suvremenim turopoljskim govorima (Šojat 1982: 362–363).

Promjene *pš > š* i *pt > t* nalazim u primjerima *šenica* 29, *šenice* 53 i *tica* 33. Te promjene nisu zabilježene u jeziku stare kajkavske književnosti, ali ih nalazimo u suvremenim turopoljskim govorima (Šojat 1982: 362, 2009: 36).

Suglasničke skupine *skj* i *stj* daju isti rezultat šč, npr. *išče* 11, 77, *pritiščem* 25, *stiščem* 25; *kršćenja* 35, *prošćenja* 35, *prošćenju* 63. To je pojava zajednička jeziku stare kajkavske književnosti i suvremenih turopoljskih govora (Šojat 1982: 361, 2009: 34–35).

U jednom se zabilježenom primjeru suglasnička skupina *tr-* mijenja u *dr-*: *drči* 67. Ista je pojava zabilježena u jeziku stare kajkavske književnosti i u turopoljskih govora (Šojat 1982: 363, RHKKJ 1985: 473).

Promjenu *vč > č* nalazim u primjeru *čera* 29.

Promjenu *vn > n* nalazim u primjeru *nučicu* 59.

Promjenu *vs > s* nalazim u primjerima *sa* 13, 21, *sake* 17, 41, 61, *saki* 11, 23, *se* 25, *sega* 63, *semu* 21, *si* 27.

Promjenu *vz > z* nalazim u primjerima *zela* 35, *zeto* 77. Toj promjeni, a i prethodnim trima promjenama zajednički je nazivnik – one se ne provode u staroj kajkavskoj književnosti ili su u njoj vrlo rijetke, a redovite su u suvremenim turopoljskim govorima (Šojat 1982: 357, 2009: 37).

Rotacizam nalazim u prezentu glagola *moči*, npr. *more* 39, *ne morem* 19, 61, 73, *nemre* 29, 69. To je osobina zajednička jeziku stare kajkavske književnosti i suvremenih turopoljskih govora (RHKKJ 1991: 683, Šojat 1982: 358).

Obezvučenje zvučnoga suglasnika na kraju riječi nalazim samo u primjeru *vrak* 33, kao i čuvanje zvučnoga suglasnika, npr. *Zoagreb* 47. Obezvučenje zvučnih suglasnika svojstveno je većini kajkavskih govora, tako i turopoljskih (Šojat 1982: 355), ali u staroj se kajkavskoj književnosti ne bilježi (Šojat 2009: 20).

Jednačenje po mjestu tvorbe u sandhi-položaju potvrđuje se primjerima *bež nje* 61 i *ž num* 21. To je razvidno i u staroj kajkavskoj književnosti, a i u suvremenih turopoljskih govora (Šojat 1982: 363, 2009: 38).

Neprovođenje sekundarne jotacije potvrđuje se primjerima *v cvietju* 23, *listju* 53, a u primjeru *z proleča* 45 ona se provodi. U staroj kajkavskoj književnosti nema nijedne potvrde za promjenu *tj > č*, međutim, u suvremenim turopoljskim govorima rijetki su primjeri za navedenu pojavu (Šojat 1982: 359, 2009: 33).

U tekstu se potvrđuje samo nepremetnuta i nejotirana suglasnička skupina *jd* u prefigiranim oblicima glagola *iti*, npr. *duojdi* 53, *noajdem* 41. Pojava je redovita u staroj kajkavskoj književnosti i u suvremenim turopoljskim govorima (Šojat 1982: 359, 2009: 34).

Suglasnik *j* gubi se u suglasničkoj skupini *žj*, npr. *Buoži poasec* 49. U staroj kajkavskoj književnosti u toj se suglasničkoj skupini *j* pretežito čuva, dok je njegovo gubljenje redovito u suvremenih turopoljskih govora (Šojat 1982: 358, 2009: 35).

Autorica nije dosljedna kod bilježenja završnoga i početnoga *v*, npr. *gizdaf* 51, *lubaf* 27, *uprof* 33; *lubav* 13, 71, *uprav* 39; *fkrola* 63; *vkroala* 77, *vtuči* 51. Promjenu *v > f* stari kajkavski pisci ne bilježe, ali je ona živa u suvremenim turopoljskim govorima (Šojat 1982: 357, 2009: 21).

Prijedlog *v* se čuva, ali kada je uz zamjenicu ili riječ *s* početnim *v*, onda se javlja *vu*, npr. *v krilu* 11, *v nepovrat* 75, *v nutrine* 13, *v utrobe* 15, *v zemlu* 39; *vu mene* 13, 19, *vu se* 71, *vu te* 25, 43, *vu tebe* 25, *vu vrbove krošnje* 37. Ista je situacija u jeziku starih kajkavskih pisaca i suvremenih turopoljskih govora (Šojat 1982: 344, 2009: 15).

Prijedlog *s* javlja se triput, a prevladava *z* u značenju “s, sa” i “iz”, npr. *s bisagami* 69, *s velikim zrcalom* 63, *s žirom* 65; *z črnoga oblaka* 67, *z hižice* 29, *z korejnom* 13, *z peči* 29, *z tuobom* 25, *z turopolskoga luga* 65, *z voami* 17. Samo u jednom primjeru potvrđuje se *ze*, npr. *pučem te ze zaborava* 19. Potvrde *sa* *z* zajednička su svojina starih kajkavskih pisaca i suvremenih turopoljskih govora (Šojat 1982: 351, 363, 2009: 18).

Promjenu *zgj* > *žđ* nalazim u dvama primjerima: *moždane* 61, *moždani* 29. To je potvrđeno i u starih kajkavskih pisaca i suvremenih turopoljskih govora (Šojat 1982: 362, 2009: 32).

Morfološke osobitosti

Imenice m. roda u V jd. na tri mjesta imaju nastavak *-e*, vezan uz imenicu *Bog*: *Bože* 23, 39, 63, ali: *Bogek* 63. U jeziku stare kajkavske književnosti riječ *Bog* ima poseban vokativni oblik *Bože*, a u suvremenim turopoljskim govori-ma on izostaje (Šojat 1982: 388, 2009: 47). Imenice m. i sr. roda u L jd. imaju nastavak *-u*, npr. *v cvietju* 23, *v krilu* 11, *po nebu* 33, *na šporetu* 29, *na vetru* 55, *v žitku* 17; u N mn. imenice m. roda imaju kratke oblike, npr. *plači* 27, *vetri* 35; u G mn. nastavak *-ov*: *žgancov* 39; imenice sr. roda u D mn. nastavak *-am*: *ne da se lietam vtuči* 51; u L mn. *-e*, npr. *po moždane* 61, *na pleče* 47; u I mn. *-i*, npr. *med prsti* 25, *z pogledi* 49. U jeziku stare kajkavske književnosti potvrđeni su svi nastavci, osim navedenoga u L mn. (Šojat 2009: 44). Razlog toj pojavi leži u činjenici što je kajkavski književni jezik, u odnosu na kajkavske govore, vjerno sačuvao glas *h* u svim položajima unutar riječi. Svi su nastavci potvrđeni i u suvremenim turopoljskim govorima (Šojat 1982: 387–393).

Imenice ž. roda u DL jd. imaju nastavak *-e*, npr. *mamice* 29, 41, *pri duše* 29, *v nutrine* 13, *po steze* 53, *v utrobe* 15; za V jd. nalazim samo potvrdu: *grudo zemle* 57; u I jd. *-um*, npr. *bukum* 33, *pečenicum* 63, *ravnicum* 77, *ticum* 33; u D mn. nalazim samo jednu potvrdu s nastavkom *-am*: *k vuličkam vuskem* 37; u L mn. stari nastavak *-a(h)* i analoški *-ami*, npr. *(vu) Vukomeričke gorica* 43, *v ruka* 25, *po knjigami* 21; u I mn. potvrđuje se nastavak *-ami*, npr. *s bisagami* 69, *z koantami* 47. U jeziku stare kajkavske književnosti potvrđeni su svi nastavci, osim navedenih za V jd. *-o* i L mn. *-a* (Šojat 2009: 44). Svi navedeni nastavci, uključujući i one za V jd. i L mn., potvrđuju se u suvremenim turopoljskim

govorima (Šojat 1982: 395–396).

Naglašeni oblici ličnih zamjenica *ja* i *ti* u DL glase *mene* i *tebe*, npr. *ti si mene droaga* 63, *k tebe* 25, *vu mene* 13, 19, 27, *vu tebe* 25; u I *tuobom* 25. U jeziku stare kajkavske književnosti i suvremenih turopoljskih govora ista je situacija, osim u I gdje se pretežito potvrđuje oblik *tobum* (Šojat 1982: 402, 2009: 66). Oblik *tuobom* autorica preuzima iz štokavskih izvora.

Naglašeni oblik lične zamjenice *ona* u L glasi *jne*, u I *njum*, a nenaglašeni oblik u D *je*, a A *ju*, npr. *vujne* (= u njoj) 39, *pred njum* 67; *orehnaču sem je spekla* 59, *ki bi je reči mogel* 77; *šibaju ju vetri* 35, *čutim ju v sake pore* 61, *muči ju mora* 77. U jeziku stare kajkavske književnosti i suvremenih turopoljskih govora ista je situacija (Šojat 1982: 403, RHKKJ 2002: 505).

Zamjenica *mi* u L ima analoški nastavak prema instrumentalu: *vu nomi* 23. Zamjenice *mi* i *vi* u I imaju oblike: *noami* 23 i *voami* 17. U jeziku stare kajkavske književnosti ista je situacija, osim u L gdje se čuva stari oblik *nas* (RHKKJ 1991: 649). U suvremenim turopoljskim govorima svi autoričini oblici jesu potvrđeni (Šojat 1982: 402).

Povratna zamjenica u L glasi *sebe* 73, a u I *suobom* 33. U jeziku stare kajkavske književnosti i suvremenih turopoljskih govora ista je situacija, osim u I gdje se pretežito potvrđuje oblik *sobum* (Šojat 1982: 402, 2009: 66). Oblik *suobom* autorica preuzima iz štokavskih izvora.

Od neličnih oblika zamjenica izdvajam: L jd. m. roda, npr. *v tem času* 53, *vu tiem* 63; L jd. ž. roda, npr. *v bistrine tvoje* 55, *v utrobe tvoje* 15, *v sake pore* 61, *v sake žile* 17, *po svoje pameti* 29, *vu te klieti* 43; I jd. m. roda, npr. *z kiem* 63, *za siem* 67; I jd. ž. roda, npr. *ovum* 77, *stum* 33, *svojum* 33. U jeziku stare kajkavske književnosti i u suvremenih turopoljskih govora potvrđuju se svi navedeni oblici (Šojat 1982: 402–405, 2009: 59, 61).

Zamjenica *kaj* potvrđuje se istim oblikom: *kaj* 15, 17, 21, 67 (u prilogu: *zoakaj* 29, 77). Na tri mjesta javlja se štokavski oblik: *niš* 39, *ništa* 35, 47. Štokavski oblici *niš* i *ništa* potvrđuju se i u jeziku stare kajkavske književnosti i u suvremenih turopoljskih govora (Šojat 1982: 405, RHKKJ 1999: 282–283).

Od pridjeva izdvajam: L jd. m. i sr. roda, npr. *po cielem svietu* 33, *po cielom svietu* 33, *v maminom krilu* 25, L jd. ž. roda, npr. *po nebeske glibline* 21, *po stoare škrijne* 41, *vu vrbove krošnje* 37; I jd. m. i sr. roda, npr. *pred Ježušekom raspelom* 43, *z mirisom opojnem* 49, *z velikim zrcalom* 63; I mn. m. roda, npr. *med živemi i mrtvemi* 77. Svi navedeni oblici

potvrđuju se u jeziku stare kajkavske književnosti i suvremenih turopoljskih govora (Šojat 1982: 398, 2009: 59).

Zabilježen je samo jedan komparativ: *buolšega* 69. Prilog nastao od komparativa pridjeva također je zabilježen jednim primjerom: *glipše* (= dublje) 25, 41. Zabilježen je samo jedan superlativ koji se tvori tako da se komparativu s nastavkom *-eši* doda čestica *naj-*: *noajmilešu* 71. U jeziku stare kajkavske književnosti i u suvremenih turopoljskih govora potvrđuje se oblik *glibok* i njegove izvedenice, kao i komparativni oblik *bolši* (Šojat 1982: 401, 2009: 63, RHKKJ 1986: 614).

Svršeni prezent glagola *biti* ima samo kraće oblike, npr. *bu* 19, *buš* 63, *bumo* 25. Zanimajući nesvršeni prezent istoga glagola u 1. l. jd. glasi *nisem*: *nisem smiela* 41, u 3. l. jd. *ni*: *vrbe tu više ni* 37, *japek naš to ni* 41, *ni napustil* 51, *požalila ni* 35. U 1. l. mn. prezenta potvrđuju se oblici sa završnim *-u*, npr. *sedimu joa i ti* 23, *moaramu se žuriti* 59. U 3. l. mn. najčešće se provodi analogija prema 2. l. mn., npr. *moamiju ga ruože* 49, *pritiščeju* 69, ali: *v školu idu dečica* 29.

Pri tvorbi futura drugog autorica redovito rabi kratke oblike svršenoga prezenta pomoćnoga glagola *biti*, npr. *bum lubil* 63, *bum našla* 25, *vikala bum* 19, *bum vikala* 19, *bumu ponesle* 59.

Od imperativnih oblika izdvajam: 2. l. jd. *dej* 33, 43, *gleč* 41, *hodi* 59, *noaj* (= nemoj) 33, *pomozi* 63; 3. l. jd. *nek preklije* 15, *nek mu oprost* 47, *nek si gukne* 59; 2. l. mn. *glečte* 39, *rečete* 17, *verujte* 63, *vrnete* 77.

Od kondicionala prvog potvrđuju se samo oblici za 1. i 3. l. jd., npr. *bi smiela* 35, *bi štela* 35, *bi štela* 25, *bi zašla* 25; *bi del* 69, *bi štel* 69, *bi vozil* 63.

Glagolski prilog sadašnji potvrđuje se nastavkom *-č*, npr. *hodeč* 37, *sedeč* 33.

Od svih navedenih glagolskih oblika potvrđuju se svi u jeziku stare kajkavske književnosti, osim prezentskoga nastavka sa završnim *-u* (Šojat 2009: 73, 81, 83–85, 88). U suvremenih turopoljskih govora također se potvrđuju svi glagolski oblici, osim 3. l. jd. imperativa gdje se rabi čestica *naj* (Šojat 1982: 406–418). Česticu *nek* u 3. l. jd. imperativa autorica preuzima iz štokavskih izvora.

Zaključak

Uspoređujući autoričinu pisanu građu sa stanjem u jeziku stare kajkavske književnosti (a) te u suvremenim turopoljskim govorima (b) možemo očekivati četiri moguće situacije: 1. jezične osobitosti koje su zajedničke (a) i (b), 2. jezične osobitosti vezane samo uz (a), 3. jezične osobitosti vezane samo uz (b), 4. jezične osobitosti koje ne pripadaju ni (a) ni (b).

Na fonološkom i morfološkom planu u istraženoj građi najčešće se potvrđuju osobitosti pod rednim brojem 1.

Pod rednim brojem 2. nalazim potvrdu samo na morfološkom planu (V jd. *grudo*), a isto vrijedi i za pojavu pod rednim brojem 4. (riječ je o oblicima *tuobom*, *suobom* i *nek*).

Najzanimljivije su one potvrde pod rednim brojem 3., dakle fonološke i morfološke osobitosti tipične za suvremene turopoljske govore, a nepotvrđene ili vrlo rijetko potvrđene u jeziku stare kajkavske književnosti, a to su: promjena *a > e* (*rezmieče*, *dej*), promjena *e > ie* (*kapielica*), promjena *o > uo* (*muoj*, *duojdi*), gubljenje početnoga i završnoga *h* (*očemo*, *v ruka*, *po možđane*), promjena *ń > jn* (*kojnek*, *sejna*), promjena *dn > n* (*jen*, *jena*), promjena *kt > t* (*teri*), promjene *pš > š* i *pt > t* (*šenica*, *tica*), promjene *vč > č*, *vn > n*, *vs > s*, *vz > z* (*čera*, *nučica*, *saki*, *zela*), obezvučenje završnoga zvučnog suglasnika (*vrak*), sekundarna jotacija u svezi sa skupinom *tj* (*proleče*), promjena *žj > ž* (*Buoži*), promjena *v > f* (*gizdaf*, *fkrola*); nastavak *-o* u V jd. imenica ž. roda (*grudo*), nastavak *-e* u L mn. imenica sr. roda (*po možđane*), nastavak *-a* u L mn. imenica ž. roda (*v ruka*), analoški oblik *vami* u L, nastavak *-u* u 1. l. mn. prezenta.

LITERATURA

- ***2006. Kajkavska poezija udruge umjetnika Spark – Velika Gorica. *Kaj*, 1–2: 12–20.
- Jandriš-Parać, Đurđa. 2005. *Turopole moje lepo: joa i ti-jeno zanaviek*. Velika Gorica: Udruga umjetnika Spark.
- Junković, Zvonimir. 1956. Izvještaj o istraživanju kajkavskoga dijalekta u zagrebačkoj okolini. *Ljetopis JAZU*, 61: 391–395.
- Junković, Zvonimir. 1982. Dioba kajkavskih govora: porodice, tipovi i savezi. *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 6: 191–216.
- Kekez, Stipe. 2007. O istraživanju turopoljskih govora. *Kaj*, 6: 53–66.
- Šojat, Antun. 1963. Izvještaj o istraživanju govora u Turopolju. *Ljetopis JAZU*, 67: 310–315.

Šojat, Antun. 1963. Izvještaj o istraživanju turopoljskih govora izvršenom 1961. godine. *Ljetopis JAZU*, 68: 310.

Šojat, Antun. 1967. Položaj turopoljskih govora u hrvatskoj kajkavštini. *Zbornik za filologiju i lingvistiku Matice srpske*, 10: 147–153.

Šojat, Antun. 1982. Turopoljski govori. *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 6: 317–493.

Šojat, Antun. 2009. *Kratki navuk jezičnice horvatske. Jezik stare kajkavske književnosti*. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

ABOUT ĐURĐA JANDRIŠ-PARAĆ'S KAJKAVIAN POETRY LANGUAGE

By Boris Kuzmić, Zagreb

Summary

The paper analyses the language of the Kajkavian poetry collection Turopole moje lepo: joa i ti-jeno zanaviek (2005) by Đurđa Jandriš-Parać (1945). The analysis will show to what extent the author's modern Kajkavian literary language includes diachrony (knowledge of the old Kajkavian literature language) and synchronicity (contemporary Turopolje speeches, especially the Pleso speech, of which the paper's author is a native speaker).

Key words: Kajkavian poetry; Kajkavian literary language; Đurđa Jandriš-Parać; Pleso; Turopolje

Prijevod: autor